

70 שנה למערכות

אל"ם יהודה ואלך (1921-2008)
מפקד האוגדה הראשון בצה"ל והיסטוריון צבאי

מערכות ע"ט, יולי 1953

מקום הנשק המסייע בחיל הרגלים

המקלעים המיוחדות, הינו ככר מדי למטרה זו..."
"מרגמות מכל הסוגים - הכרח שתגברנה להבא את כוח הקרב
של חיל הרגלים..."

מאז מלחמת העולם הראשונה, שבה הגיעה לראשונה עוצמת האש של היריבים לשיאים אשר לא נודעו (ואף לא שוערו) עד אז, הלכה וגברה ההכרה שיש להצמיד ולקרב יותר ויותר את הנשק המסייע אל יחידות חיל הרגלים, ושיש להחזירו לרמות שונות של המבנה הצבאי ולהורידו עד ליחידות המשנה הקטנות. הכרח זה נעשה מוחשי עוד יותר במלחמת העולם השנייה על זירות הקרבות השונות שבה, שהיו לעיתים בעלות אופי מיוחד אשר הצריך הגשת אש מסייעת מסוגים שונים לסיפוקו של מעגל רחב של צרכים טקטיים. וכך הגיעו הדברים לאחרונה עד לאותו הרכב פלוגות הרגלים האמריקניות וחימושן כפי שתוארו בחוברת "ירחון הרגלים" האמריקני לחודש מאי 1949. בתיאור זה אנו מוצאים פלוגת רגלים בת חמש מחלקות: מחלקת מפקדה אחת, שלוש מחלקות רובאיות ומחלקת נשק מסייע. מקומו של המקלע הבינוני השתנה עתה: מהפלוגה המסייעת של גדוד הרגלים - זה מקומו המסורתי מלפני 10-20 שנה - דרך המחלקה המסייעת של פלוגת הרגלים, כאשר נהוג היה בצבא ארה"ב בתקופת מלחמת העולם השנייה, מגיע הוא עתה לכיתת הסיוע של מחלקת הרגלים. לעומת זאת נמצא במחלקת הסיוע של פלוגת הרגלים כיתת מרגמות 60 מ"מ בת שלוש מרגמות וכיתת קנים ללא רתע בני 57 מ"מ, אף היא בת שלושה כלים. בקרי אש ניידים של כיתת מרגמות 60 מ"מ נמצאים בקביעות עם מחלקת הרגלים של הפלוגה. את המרגמות הבינוניות בנות 81 מ"מ אנו מוצאים ביחידת הסיוע של הגדוד

מאמר זה, שנכתב ב-1950, ובו מביע הכותב את הערכותיו בבעיות מבנה הגדוד ויחידות המשנה שבו, נועד להצביע על התפתחויות שחלו בצבאות לאחר מלחמת העולם השנייה ולהביע את דעותיו של המחבר לגבי פתרונות אפשריים. מובן שמאז נכתב חלו שינויים בכמה וכמה פרטים - הן כתוצאה מלקח קוריאה, הן כפרי התפתחויותיו של כל צבא וצבא. עם זאת, עיקרי הדברים עדיין יש בהם משום עניין.

המערכת

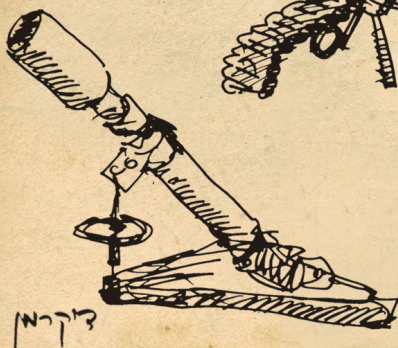
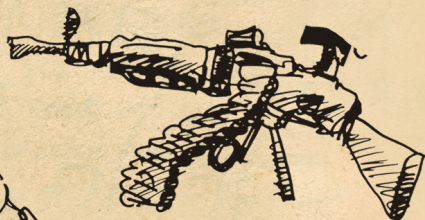
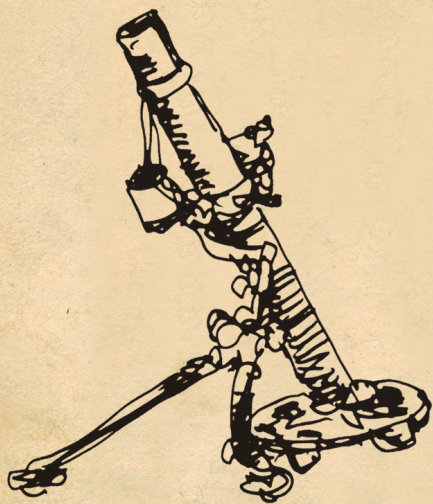
בעת שגנרל לודנדרוף נתמנה לסגנו לענייני מבצעים של ראש המטה הכללי הגרמני בשנת 1916, הוא הגיע בפעם הראשונה מן החזית הגרמנית המזרחית (נגד רוסיה) אל החזית המערבית (נגד צרפת ובריטניה) ונוכח מיד בהבדל המהותי בין מלחמת התנועה בחלקה במזרח, שהתנהלה עוד במידה מסוימת בנוסח המסורתי של המאה הי"ט, לבין מלחמת החפירות המובהקת שבמערב, שהייתה כולה בגושפנקה של "הנוסח החדש", זה שלא נודע כלל לפני 1914.

לאחר סיורו הראשון בקו החזית הוא מסכם את רשמיו הטקטיים. וכך הוא כותב ב"זיכרונות המלחמה" שלו:

"...חיל הרגלים של האויב הגביר זה מכבר את כוח האדם שלו על ידי המכונה, בניגוד לשיטת הפעולה שלנו. עלינו יהיה להכניס שינוי מרחיק לכת. יהיה עלינו להעלות את המקלע הבינוני להיותו נושא עיקרי של כוח האש בחיל הרגלים. הכרח יהיה לתת בידי פלוגות הרגלים כלי נשק חדש - המקלע הקל, שלהפעלתו יידרש מספר קטן של רובאים בלבד. המקלע הבינוני, זה שבפלוגות

תוצגנה בפני הכלי האנטי טנקי דרישות נבדלות ומשתנות באשר לטווח, למשקלו, לגודל הצוות הדרוש להפעלתו, כושר החדירה של הפגז וכד'. אך עם העובי הזחלך וגדל של שריון הרכב מן ההכרח שישולבו כלים בעלי עוצמת חדירה ניכרת אף ליחידות המשנה הנמוכות יותר.

סבורני שאין כל טעם בהכנסת המקלע הבינוני למסגרת פלוגת הרגלים - וזאת בשל משקלו וגודלו של הצוות שמפעילו. הכנסת המקלע הבינוני תסרב את הפלוגה ללא כל צורך בשלבי קרב התנועה, ואילו בשלב ההתבססות אפשר יהיה, ברוב המקרים, להמציא לה את המקלעים הבינוניים הדרושים מהפלוגה המסייעת הגדודית. אך בו בזמן אפשר לקדם בברכה את הכנסתה לשימוש של הצובה בשביל המקלע הקל והגדלת מספרם של המקלעים הקלים. דבר זה היה בו כדי לאפשר למפקד הפלוגה ליצור לעצמו בסיס אש של כלי נשק בעלי מסלול תעופה שטוח בלי לנצל בכל מקרה ומקרה את עזרתו של הנשק המסייע הגדודי. וכן יסייע המקלע

יחד עם הקנים ללא רתע בני 75 המ"מ. ואילו ברשותו של רגימנט הרגלים האמריקני (המקביל בעוצמתו לבריגדה הבריטית) נמצא פלוגת מרגמות כבדות בנות 4.2 אינצ'ים (107 מ"מ) בת 12 קנים. נטייה זו של החדרת הנשק המסייע לתוך יחידות המשנה של גדוד הרגלים איננה בגדר חיזיון הקיים בצבא ארה"ב בלבד, אלא הינה נחלת מרבית הצבאות החדשים. כך, למשל, מציע מפקד בריגדה איטלקי ביולי 1949 את מבנה היחידות כדלהלן: בפלוגת הרגלים נוסף על המחלקות הרובאיות - כיתת חבלנים, כיתת מרגמות 60 מ"מ בת שני כלים, כיתת מקלעים בינוניים בת שני כלים. כל אלה כדי שבשלב הראשון של התנגשות באויב לא תזדקק הפלוגה לעזרת הנשק המסייע הגדודי. המחלקה הרובאית המוצעת על ידיו הינה בת שלוש כיתות רובאיות וכיתת סיוע בת ארבעה מקלעים קלים ושני כלים אנטי טנקיים. כמו כן מוצעת על ידיו כיתת צלפים אשר תעמוד לרשותו של מפקד הפלוגה. בגדוד הרגלים המוצע על ידי אותו גנרל איטלקי תהיינה שתי מחלקות מרגמות 81 מ"מ, ארבע מרגמות בכל מחלקה, וכן שתי מחלקות מקלעים בינוניים בנות ארבעה כלים למחלקה אף הן. הנשק האנטי טנקי המוצע לגדוד הוא שתי פלוגות קני לא רתע בני 57 מ"מ. כן מוצעת מחלקת סיוע ממונעת. ולהגנה נגד מטוסים של הגדוד - סוללת תותחים נ"מ בני 20 מ"מ בת שלושה תותחים. לרגימנט הרגלים המוצע יהיו שישה תותחים בני 75 מ"מ סע-עצמיים, פלוגת מרגמות בנות 120 מ"מ וסוללת תותחים נ"מ בת 12 תותחים.

לפנינו שתי דוגמאות: האחת של צבא עשיר אמצעים ורב ניסיון ואף עתיר הצלחות, והשנייה - של צבא דל ועני, מבין מנוצחי מלחמת העולם האחרונה, אך המנסה עתה לכונן עצמו מחדש - וללא ספק בעזרת ציוד ועזרה אמריקניים. אלא ששתי דוגמאות אלו כאחת מצביעות ומלמדות על המגמה הכללית של העמדת כלי נשק מסייעים לרשות מפקדי יחידות המשנה של גדוד הרגלים תחת לרכוז בפיקודו הישיר של הגדוד בלבד, כפי שהיה מקובל בעבר. בדיקה שטחית בלבד תספיק אף היא בשביל להראות ששינוי זה בחימוש מביא איתו בהכרח גם שינויים מסוימים בטקטיקה ובנוהג הפעולה של יחידת חיל הרגלים. לדעתי מחייב כיוון כללי זה - המתגלה בצבאות - להפוך בבעיה זו, לבחון אותה נוכח ניסיונות העבר ולנתחה לגבי האפשרויות לעתיד.

לצורכי הניתוח ארון בכל כלי נשק בנפרד. אתחיל בנשק הנגד טנקי. אין כל ספק שכמו בעבר כן גם בעתיד יהיה רכב השריון האויב המסוכן ביותר של הלוחם הרגלי, ורק על ידי הענקת אמצעי אש יעילים נגד השריון יובטח חוט השדרה הדרוש לעמידת הרגלי בפני השריון. נשק נגד טנקי חייב להימצא בכל היחידות, החל מן הקטנה ביותר, דהיינו מהחייל הלוחם הבודד, ועד הגדולה ביותר. ברור הדבר מאליו שבכל רמה ורמה

הקל בעל החצובה סיוע נחוץ בשלב ראשון של התבססות, עד בוא הנשק הגדודי ועד להצבתו היעילה. אותו דבר עצמו יאפשר בתוכנית האש בהגנה גם להביא בחשבון יותר כלים בעלי מסלול תעופה שטוח, מוצבים לקווים קבועים ומטווחים כראוי - עובדה אשר לה חשיבות לאין ערוך בשביל תכנון משימות של אש סכנה או של אש מגן. כאשר למקלע הבינוני, סבורני שהמספר שהיה מקובל עד כה בפלוגה המסייעת הגדודית, שברוב הצבאות יש בו אומנם כדי לספק את צורכי ההתקפה, אך בשום פנים ואופן לא ענה על הדרישות של גדוד רגלים במתחם הגנתי. עם זאת דומני שדרך טובה יותר מהגדלת מספרם של כלים אלה בגדוד - דבר שהיה מביא בעקבותיו סרבול נוסף של גדוד הרגלים - היא קיום עתודה של מקלעים בינוניים ברשות גופי הצבא הגבוהים יותר והיכולת להגביר בהם את גדודי הרגלים בעת שהם תופסים מערך הגנתי בלי שדבר זה יצריך תוספת בכוח אדם להפעלתם.

לדעתי, ספק אם יש חיוב - ונראה כי ישנה אף שלילה - בהכנסת המרגמה הבינונית (או הבינונית הקלה, הלא היא מרגמת ה-60 מ"מ) לפלוגת הרגלים. אם גם יהיה משקלה קטן יותר ממשקל המרגמה הבינונית הגדודית בת ה-81 מ"מ או בדומה לזה (שיחד עם זה יקטן, כמובן, גם הטווח שלה), הרי נשארים לגביה בעינם הנפח והמשקל של התחמושת, שהם גורם מכביד, אשר בלא תובלה נוספת יקשה להתגבר עליו. ואם יוחלט לטלטל את המרגמה הבינונית הפלוגתית בכוחם של החיילים בלבד ללא רכב, הרי שבמצב תנועה לקרב, בלא דרך, תבלע הספקת התחמושת והעברתה כוחות אדם יקרים ללא פיצוי טקטי מתאים לכך. עדיף בהתקפה השימוש במרגמה הגדודית בעלת הטווח הארוך יותר (ההפרש הוא כ-1,000 מטר בערך), שבשבילה קיימת בכל צבא בקביעות תובלה משלה, ואותה - בגלל טווחה הגדול יותר - ייקל להביא עד לעמדת הפעולה בעזרת הרכב ובלא צורך דווקא בהעברת התחמושת על פני כבדת דרך הגונה בטלטלה על הגב ובידיים. בשלב ההתבססות: לטווחים הקרובים ביותר די יהיה במרגמות הקלות המחלקתיות. ובאשר לטווחים רחוקים - קל יותר לקרב את המרגמות הגדודיות לשם סיוע ומתן אש מגן מאשר לטלטל לפני כן עם הפלוגה את המרגמה הפלוגתית. אם נוסיף עוד על כל האמור את מיעוט ערכן של המרגמות הפלוגתיות בקרב הלילה - ונוכחנו שבשטח זה אין לומר אמן אחר ניסיונותיהם של כמה מהצבאות הזרים.

על כל פנים, מהראוי לייחד מספר מילים לבעיית התובלה לגבי כלי הנשק מסוג המרגמות, שהם בעלי תחמושת בת נפח ומשקל רציניים. ובעיות מקומם של הרכב והמינוע ב"מערכות"יו של צבא חדיש - ובייחוד בשלבים הטקטיים הקדמיים של פעולתו - נמנות עם הבעיות הרציניות ביותר וקשות הפתרון שבמלחמה בזמננו. הכרח על כן בשעת הדיון באלה לשקול היטב אם אומנם קיימות

אפשרויות מספיקות להתגבר על קושי זה שבתובלה - לגבי הכלים עצמם ועוד יותר לגבי התחמושת - ואם ניתן במציאות, תוך סיכוי להצלחה מעשית, להוריד כלי נשק אלה עד ליחידות משנה נמוכות. מבחינה זאת יש עדיין שני נתונים אמריקניים לגבי המרגמות בנות 107 מ"מ הנהוגות בארה"ב כמרגמות הרגלים הכבדות והמקבילות מרוב הבחינות למרגמות בנות 120 מ"מ המקובלות בכמה מצבאות אירופה. פלוגת המרגמות הכבדות הרגימנטית האמריקנית מורכבת (לפי "ירחון חיל הרגלים" האמריקני מיוני 1949) ממחלקת מפקדה אחת ומשלוש מחלקות מרגמות המכילות בסך הכול 12 מרגמות כבדות. היא מונה 190 קצינים וחיילים. להובלת היחידה על ציודה ועל תחמושתה עומדות לרשותה 60 מכוניות. כמות התחמושת לקו הראשון היא 2,058 פגז במשקל כולל של 35 טונות בקירוב. אם לקחת בחשבון נוסף על משקלם הכבד של הפגזים גם את גודלם ואת נפח האריזה, יתברר לנו עד כמה רצינית הינה הבעיה של הובלת תחמושת לפלוגה כזו וחיידוש המלאי שלה במהלך של קרב. מדובר כאן בפלוגה הנמצאת במסגרת רגימנט רגלים תלת-גדודי. ללא ספק, חומרת הבעיות הכרוכות בכך לא תקטן אלא תגדל אם מדובר יהיה בכלי מרגמות שביחידת סיוע גדודית ועל אחת כמה וכמה - פלוגתית.

בסיכום נראה לי כי ההסתכלות במבני הצבאות השונים מלמדת שרצוי יותר להסתפק במחלקה רובאית בעלת, נאמר, שלוש כיתות מקלעיות וכיתת סיוע אחת שתכלול מרגמות קלות לשימוש בעשן ובחנ"ם ונשק נגד טנקי בעל טווח קצר אך כוח חדירה גדול. בפלוגת הרגלים שתורכב ממחלקות כאלה יש לתת בידי מפקד הפלוגה מספר מקלעים קלים נוספים בעלי חצובות למטרות שנמנו לעיל. יחידת הסיוע הפלוגתית - מן הדין שתכיל גם נשק נגד טנקי בעל טווח בינוני ובעל עוצמת חדירה גדולה יותר מזו שיש בידי המחלקות. מסיבות שהזכרתי אינני רואה מקום למרגמה בינונית ככלי זין אורגני במבנה הפלוגה. גדוד הרגלים צריך, לדעתי, להכיל מקלעים בינוניים, מרגמות 81 מ"מ ונשק נגד טנקי רציני, בעל טווח ארוך יותר וכושר חדירה גדול. לצורכי הגנה סבורני שרצוי שתימצא בגופי צבא גבוהים יותר עתודה של מקלעים בינוניים שאפשר יהיה להעמידה לרשות גדודי הרגלים בהתאם לנסיבות. כמו כן ראוי שתימצאנה יחידות מצוידות בכלי נשק נגד מטוסים מתאימים בידי הרמות הגבוהות יותר, שיהיה בכוחן בשעת הצורך להגביר את ההגנה נ"מ של נושאים מסוימים נוסף על הגנת הנ"מ שתבוצע כרגיל ביחידות הרגלים בעזרת הנשק הקל.

דומני שמבנה מעין זה של מחלקה, של פלוגה ושל גדוד הוא המתאים ביותר למגמות ההתפתחות הטקטיות ולצרכיו של אורח מלחמה גמיש.

